

POSTANOWIENIE

Dnia 26 lipca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku S. Spółki z o.o. I Spółki Komandytowej z siedzibą w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W.
z udziałem zainteresowanych: M. R. , D. D., A. S. , T. C., K. T., R. S., E. S., Ł. T.
o podstawę wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 26 lipca 2016 r.,
zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 28 stycznia 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 stycznia 2016 r., wydanym w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W. o podstawę wymiaru składek, przy udziale zainteresowanych M. R. , D. D. , A. S., T. C., K. T. , R. S. , E.S. i Ł.T., na skutek apelacji odwołującej się S. Spółki z o.o. (płatnik), Sąd Apelacyjny w (...) uchylił zaskarżony tą apelacją wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 7 sierpnia 2014 r. i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że postępowanie w niniejszej sprawie zostało zainicjowane zaskarżeniem przez płatnika decyzji organu rentowego z dnia 19

grudnia 2013 r., uwzględniającej do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne zainteresowanych świadczeń finansowych pochodzących ze środków Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych przyznawanych pracownikom z okazji świąt w latach 2008-2012. Podstawą decyzji w tym zakresie był § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, zgodnie z którym podstawy wymiaru składek nie stanowią świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Aby jednak ustalić, czy dane świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne zawierają się w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, należało sięgnąć do regulacji art. 8 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, zgodnie z którą przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu; zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie. Organ rentowy przyjął przy tym, że płatnik nie zbadał sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej, zaś późniejsza zmiana zasad przyznawania świadczeń z ZFŚS, z uwzględnieniem przesłanek określonych w ustawie o ZFŚS, w ocenie tego organu, nie miała zastosowania do świadczeń przyznanych przed tą zmianą.

Uwzględniając te wstępne założenia, Sąd drugiej instancji stwierdził, że apelacja odwołującej się Spółki jest uzasadniona i prowadzi do uchylenia zaskarżonego wyroku, gdyż Sąd Okręgowy nie rozpoznał w pełni istoty sprawy oraz zachodzi konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Sąd Apelacyjny podniósł równocześnie, że z treści decyzji organu rentowego nie wynika, jakiego rodzaju i jakiej wartości świadczenia zostały przyznane osobom zainteresowanym. Sąd Okręgowy także nie poczynił żadnych ustaleń faktycznych w tym zakresie, a w związku z tym nie odniósł się do przedmiotu zaskarżonych

decyzji, czyli do wysokości podstawy wymiaru składek za sporne okresy. Tym samym nie rozpoznał istoty sprawy.

Ponadto, Sąd Apelacyjny uznał, że poza protokołem kontroli ZUS w aktach sprawy brak jest dowodów - dokumentów znajdujących się w tych aktach.

Biorąc pod uwagę powyższe, Sąd drugiej instancji stwierdził, że w toku ponownego rozpoznania sprawy Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności winien ustalić przedmiot zaskarżonych decyzji i wyjaśnić rodzaj oraz wartość świadczeń wliczonych do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne zainteresowanych za okresy objęte decyzjami z dnia 19 grudnia 2013 r. Następnie, Sąd pierwszej instancji przeprowadzi postępowanie dowodowe, w tym z dokumentów, których zażąda: protokołów posiedzeń Komisji Socjalnej z lat 2008-2012 i uchwał Komisji Socjalnej (notatek) z tych lat, a także Regulaminu ZFŚS i w oparciu o zebrane w sprawie dowody ustali sposób oraz zasady przydziału pracownikom świadczeń z ZFŚS, w tym przyznania ich zainteresowanym. Następnie, Sąd ten dokona oceny zasadności odwołań na podstawie przepisów prawa materialnego, to jest: ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe i Regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych (art. 9 k.p.), zwracając przy tym uwagę na szczególny charakter i cele poszczególnych świadczeń finansowanych ze środków przeznaczonych na cele socjalne u płatnika w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, które faktycznie zostały przyznane zainteresowanym.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. wniósł do Sądu Najwyższego zażalenie na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 28 stycznia 2016 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 386 § 1 i § 4 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c., przez ich niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji uchylenie Sądu Okręgowego w W. i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania, podczas gdy w niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji rozpoznał sprawę co do istoty, a

wskazane dowody mogły zostać przeprowadzone przez Sąd Apelacyjny bez uchylenia zaskarżonego orzeczenia.

Powołując się na tak sformułowany zarzut, żalący się wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z zasądzeniem od odwołującej się na rzecz organu rentowego kosztów postępowania zażaleniowego według norm przewidzianych.

W uzasadnieniu zażalenia żalący się podniósł w szczególności, że „poza sporem pozostaje rodzaj i wysokość świadczeń z ZFŚS przyznanych pracownikom. Odwołanie zarzuca zaskarżonej decyzji uwzględnienie tych świadczeń do podstawy wymiaru składek jedynie co do zasady. Apelacja nie stawia zarzutu przyjęcia przez organ rentowy niewłaściwych wartości przyznanych przez płatnika świadczeń (...), ponadto ustalenie wysokości świadczeń nie ma wpływu na stwierdzenie, czy powinny one stanowić podstawę wymiaru składek. Konieczne jest jedynie dokonanie ustaleń faktycznych co do zasad ich wypłaty (...)”. W ocenie organu rentowego, znajdujący się w aktach materiał dowodowy jest wystarczający do dokonania ustaleń w zakresie stosowanych przez płatnika zasad dystrybucji świadczeń z ZFŚS. Spór dotyczy tylko kwestii, czy tryb ten uwzględniał dyspozycję art. 8 ust. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Żalący się podkreślił też, że „Sąd Okręgowy w uzasadnieniu szczegółowo powołuje się na postanowienia obowiązującego u płatnika regulaminu ZFŚS jak i protokołu kontroli, były to zatem dowody znane Sądowi pierwszej instancji. Zwłaszcza, że Sąd Okręgowy przeprowadził dowód z tych dokumentów, powołując się że znajdują się one w aktach kontroli dołączonych do sprawy z odwołania płatnika - XIV U (...)”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Oceniane w niniejszym postępowaniu zażalenie jest nieuzasadnione.

Wstępnie Sąd Najwyższy zauważa, że zażalenie to zostało wniesione na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., który przewiduje możliwość wniesienia zażalenia do Sądu Najwyższego także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy podkreśla w związku z tym, że przy rozpoznaniu zażalenia, o którym

mowa w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy bada wyłącznie prawidłowość zastosowania art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. i nie rozpoznaje żadnych innych zarzutów (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 października 2012 r., I CZ 143/12, LEX nr 1265545; z dnia 25 października 2012 r., I CZ 144/12, LEX nr 1265546; z dnia 21 maja 2015 r., IV CZ 10/15, LEX nr 1730602; z dnia 20 maja 2015 r., I CZ 44/15, LEX nr 1747843; z dnia 29 kwietnia 2015 r., IV CZ 3/15, LEX nr 1678970). W szczególności ocena Sądu Najwyższego nie dotyczy prawidłowości zastosowania przepisów prawa materialnego. Dlatego też kontroli wynikającej z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. podlega wyłącznie to, czy w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie rozpoznano istoty sprawy albo czy wydanie wyroku kończącego spór wymagałoby przeprowadzenia przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.), względnie czy nie doszło w tym postępowaniu do nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.).

Analiza pisemnych motywów zaskarżonego wyroku wyraźnie wskazuje, że Sąd Apelacyjny za przyczyny uchylenia ocenianego w postępowaniu apelacyjnym wyroku Sądu pierwszej instancji uznaje nierozpoznanie „w pełni” istoty sprawy oraz wymóg przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Jako podstawę prawną swojego rozstrzygnięcia Sąd drugiej instancji powołuje zaś art. 386 § 4 k.p.c., który, co już wyżej podniesiono, pozwala uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania właśnie w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Należy zatem przypomnieć, iż „nierozpoznanie istoty sprawy” w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. polega na poprzestaniu na błędnym przyjęciu przez sąd pierwszej instancji przesłanki niweczącej lub hamującej roszczenie (prekluzja, przedawnienie, potrącenie, brak legitymacji, prawo zatrzymania itp.) albo na zaniechaniu zbadania (w ogóle) materialnej podstawy żądania, niezbadaniu podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia albo całkowitym pominięciu merytorycznych zarzutów pozwanego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; z dnia 28 października 1999 r., II CKN 521/98, LEX nr 50700; z dnia 28 listopada 2000 r., IV CKN 175/00, LEX nr 515416; z dnia 8 listopada 2001 r., II UKN 581/00, LEX nr 567859; z dnia 6

grudnia 2001 r., I PKN 714/00, OSNP 2003 nr 22, poz. 544; z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36, z glosą E. Rott-Pietrzyk; z dnia 12 września 2002 r., IV CKN 1298/00, LEX nr 80271; z dnia 2 października 2002 r., I PKN 482/01, LEX nr 577445; 25 listopada 2003 r., II CK 293/02, LEX nr 151622; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635; z dnia 17 kwietnia 2008 r., II PK 291/07, LEX nr 837059; z dnia 11 sierpnia 2010 r., I CSK 661/09, LEX nr 737251). W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nierozpoznanie istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.) polega, z kolei, na nierozpoznanu przez sąd pierwszej instancji sprawy w zakresie objętym decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2007 r., III UK 20/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 264).

Zdaniem Sądu Najwyższego, wbrew odmiennemu stanowisku Sądu drugiej instancji, Sąd Okręgowy rozpoznał tak rozumianą istotę sprawy. Jeśli bowiem w decyzjach z dnia 19 grudnia 2013 r., skierowanych do odwołującej się S. Sp. z o.o. I Spółki Komandytowej z siedzibą w W., ustalono podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne zainteresowanych pracowników Spółki oraz stwierdzono, między innymi, że wartości otrzymanych przez tych pracowników we wskazanych w decyzjach okresach bonów podarunkowych oraz świadczeń pieniężnych, wypłaconych z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych powinny zostać uwzględnione w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, to treść owych decyzji wyznaczała przedmiot rozpoznania sprawy przez Sąd pierwszej instancji. Dotyczył on charakteru wymienionych w decyzjach świadczeń oraz zobowiązania odwołującej się - jako płatnika - do skorygowania dotychczas ustalonej podstawy wymiaru składek i ich zapłaty. W granicach tak określonego przedmiotu rozpoznania Sąd Okręgowy oddalił, z kolei, odwołanie S. Sp. z o.o. I Spółki Komandytowej z siedzibą w W., przesądzając tym samym nie tylko o charakterze spornych świadczeń, ale także o prawidłowości ustalonej z ich uwzględnieniem podstawy wymiaru składek. Tymczasem, Sąd drugiej instancji, abstrahując od jego stwierdzenia, że „Sąd Okręgowy nie rozpoznał (...) w pełni istoty sprawy”, wiąże owe nierozpoznanie istoty sprawy jedynie z brakiem ustaleń Sądu pierwszej instancji co do prawidłowości określonej kwotowo w zaskarżonych

decyzjach organu rentowego wysokości podstawy wymiaru składek w sytuacji, w której pracownicy odwołującej się otrzymywali bony podarunkowe i świadczenia pieniężne, których wartość była zróżnicowana, a z treści decyzji nie wynika, „jakiego rodzaju i jakiej wartości zostały przyznane świadczenia osobom zainteresowanym”. Sąd drugiej instancji „dostrzega” zatem nierozpoznanie istoty sprawy tam, gdzie jej rozstrzygnięcie nastąpiło przez zastosowanie normy prawa materialnego do nieustalonego (bądź niedostatecznie ustalonego) stanu faktycznego, a więc w sytuacji, w której brak stanowczych ustaleń faktycznych uniemożliwia prawidłową subsumcję.

W ocenie Sądu Najwyższego, przyjęty przez Sąd Apelacyjny brak ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji w opisanym zakresie, z przyczyn wcześniej podniesionych, nie mieści się więc w pojęciu nierozpoznania istoty sprawy, choć bez wątpienia może stanowić element decydujący o uchyleniu zaskarżonego apelacją wyroku, ale przy uwzględnieniu innej przesłanki, której spełnienie umożliwia wydanie orzeczenia kasatoryjnego. Co do przewidzianej w art. 386 § 4 *in fine* k.p.c. drugiej przesłanki uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji (wymóg przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości), to wiąże się ona bowiem z nieprzeprowadzeniem przez sąd pierwszej instancji jakiegokolwiek postępowania dowodowego albo z ustaleniem, że dotychczas zebrany w sprawie materiał dowodowy jest zupełnie nieprzydatny do wydania wyroku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2016 r., I UZ 42/15, LEX nr 2056857). Nie spełnia natomiast tego wymagania potrzeba nawet znacznego uzupełnienia postępowania dowodowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2015 r., I UZ 13/15, LEX nr 1940562).

Zdaniem Sądu Najwyższego, argumentacja Sądu Apelacyjnego mająca pierwotnie uzasadniać nierozpoznanie przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy, a nadto dodatkowa argumentacja odnosząca się do ustaleń faktycznych dokonanych dotychczas w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, w pełni uzasadnia tak rozumianą potrzebę (wymóg) przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości jako przesłankę uchylenia zaskarżonego apelacją wyroku tego Sądu. Faktycznie bowiem Sąd Okręgowy w swoich ustaleniach odwołał się jedynie do wyników kontroli przeprowadzonej przez organ rentowy u odwołującej się Spółki

oraz powołał regulacje obowiązującego u niej regulaminu zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Przedstawił ponadto ustalenia poczynione przez komisję socjalną odwołującą się na posiedzeniu w dniu 9 lipca 2013 r. oraz stwierdził, że zainteresowani nie składali wniosków o świadczenia socjalne oraz żadnych oświadczeń o sytuacji rodzinnej, życiowej i materialnej, a przyznane im świadczenia zostały wypłacone na podstawie § 6 ust. 3 Regulaminu Spółki. Zupełnie pominął zaś w swych ustaleniach wytknięte mu przez Sąd drugiej instancji okoliczności dotyczące określenia rodzaju świadczeń wypłaconych poszczególnym zainteresowanym i ich charakteru prawnego oraz wartości. Nie poczynił też żadnych ustaleń co do okoliczności, w których świadczenia te były przyznawane w poszczególnych latach wymienionych w decyzjach organu rentowego. Co więcej, nie zebrał nawet w tym zakresie odpowiedniego materiału dowodowego. Można zatem podzielić stanowisko Sądu Apelacyjnego, że dotychczasowe ustalenia poczynione przez Sąd pierwszej instancji są mało przydatne do rozstrzygnięcia sprawy i uniemożliwiają ich subsumcję do obowiązujących przepisów prawa materialnego.

Uzasadnia to ocenę, że wydanie wyroku w niniejszej sprawie wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, co oznacza, że w sprawie tej, wbrew odmiennemu stanowisku żalącego się, zachodzi jedna z przesłanek dopuszczalności uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji przez sąd odwoławczy wymienionych w art. 386 § 4 k.p.c.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na treści art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.